

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת סנהדרין - דף צז צח

נושא היום: ביאת המשיח, והשנים הקודמות לכך

ימצאו. **לרבי חמא בר חנינא** אפילו מלכות מועטת לא תהיה בישראל. **לזעורי בשם רבי חנינא**, עד יכלו הגאונותנים. **לרבי שמלאי בשם רבי אלעזר ברבי שמעון**, עד שלא יהיו שופטים ושטרים.

אמר עולא, ירושלים נפדית בצדקה. **אמר ר"פ** אם יתבטלו הגאונותנים יתבטלו המכשפים. אם יתבטלו הדיינים הרעים, יבטלו השוטרים הגויים.

אמר ר"ח אם ראית שהדור מתמעט ונעשים עניים המתן לביאת המשיח. **עוד אמר** אם ראית דור שצרות באות כנהר, המתן לביאת המשיח. **ועוד אמר** אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב. **ומבארת הגמ'** לדרשתו של רבי אלכסנדר בשם רבי יהושע בן לוי, אם זכו הגאולה תבא ב'**אחישנה**', ואם לא זכו **בעתה**. **עוד אמר** "זכו" יבא עם עניי שמיא" לא זכו "עני רובך חמור". **אמר שבור מלכא לשמואל**, אין זה כבודו של משיח לבא על חמור, אשלח לו סוס, **אמר לו** וכי לוסוך יש מאה גוונים כחמורו של משיח.

ר"ב"ל ראה את אליהו הנביא בפתח מערת רשב"י, שאל אותו אם ראוי הוא לעולם הבא, **אמר לו** אליהו אם ירצה הקב"ה. **אמר ר"ב"ל** ראיתי שניים ושמעתי ג' קולות. **שאל את אליהו** מתי משיח יבא, אמר לו תשאל אותו. **וביאר לו** שנמצא על פתח רומי ויושב בין עניים שיש להם נגעים ומסדר את חתבושתיו אחד אחד, ולא כמו שאר החולים שמורידים את כל החתבושות ואח"כ מחזירים את כולם, ועושה כן כדי לא לאחר את רגע הגאולה לכשתבא. **הך ר"ב"ל** ושאל אותו מתי הוא בא, אמר לו, היום. **בא ר"ב"ל לאליהו ואמר לו** שכאשר אמר לך "שלום עליך בר ליואי" הרי שאתה ואבך מזומנים לחיי העולם הבא. **ולא שיקר לך** שאמר שיבא היום שנאמר "היום יבא בקולו גוונים תשמעו".

שאלו תלמידיו של רבי יוסי בן קיסמא, מתי בן דוד בא? לאחר שאמרו לו שלא יבקש סימן שדבריו נכונים, **אמר להם** לכשיפול השער של רומי ויבנה, יפול ויבנה, יפול ולא יספיקו לבנותו עד שכן דוד בא. **ביקשו** ממנו סימן, **אמר להם** הרי אמרתם שלא תבקשו, **אמרו לו** בכל זאת, **אמר להם** אם כך יפכו מי מערת פמיים לדם, וכך היה.

ביקש בשעת פטירתו שיעמיקו את קברו כדי שלא יוציאו את ארונו במלחמת גוג ומגוג לעשות אבוס לטוסיים.

אמר רב, בן דוד יבא לאחר שתתפשט מלכות על ישראל תשעה חדשים. **אמר עולא**, יבא ולא יהיה בימיו, וכך אמר רבה. **רב יוסף** אמר מספיק לי אפילו לשבת בצל גללי חמורו. **שאל אביי** את רבה מדוע לא רוצה להיות בזמן משיח, אם מצד הזמנים הרעים בעת בואו **והרי ר"א** אמר שחורה וגמילות חסדים מועילים. **אמר לו** רבה שמא יגרום החטא. **כפי שדרש רבי יעקב בר אידו**, על יעקב אבינו שחשש שמא יגרום החטא. **וכן אמרו** לגבי ביאת עם ישראל לארץ ישראל, שהיו ראויים שביאתם לארץ בזמן עזרא תהיה כביאתם בימי יהושע בן נון, אבל החטא גרם.

אף ר"ח"ח אמר שאינו רוצה להיות בזמן משיח בא, שאלו ר"ל מדוע, אם מחמת המצפים למשיח שיבא בזמן שאינו מתאים ויהיו צרות, **והרי כוזמתם** בין כך יש עתה אדם יוצא לשדה ופגש שוטר, דומה כמי שפגע בו ארי. וכנס לעיר פגע בו גבאי, דומה כמי שפגעו דוב. וכנס לביתו ומצא בנו ובנותיו מוטלין ברעב, דומה כמי שנשכחו נחש. **אלא ביאר את הפסוק שאמר רבי יצחק בשם רב**, שהקב"ה מצטער כביכול בעת ביאת המשיח, **וביאר ר"ח"ח** שאמר הקב"ה הגויים וישראל הם מעשי יד, האין אאבד אלו מפני אלו. אמר ר"פ כמו שור שחלה והעמיד בעליו סוס במקומו, לכשהבריא השור קשה לבעליו להחזירו.

אמר רב גידל בשם רב, שבימות המשיח יהיה שובע ושפע לעם ישראל, **ומסקנת הגמ'** **שבא לאפוקי** מדעת רבי הלל שכבר היה השובע בימי חזקיה. **אמר רב** לא נברא העולם אלא לדוד. **ולשמואל** למשה רבינו. **ולר"ח"ח** למשיח. **בבית מדרשו של רב שיאל** אמרו ששמו של המשיח "שילה" עד כי יבא שילה". **בבית מדרשו של רבי ינאי** אמרו "ינון" יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו". **בבית מדרשו של רבי חנינה** אמרו "חנינה" שמו שנאמר "אשר לא אתן לכם חנינה" **ויש אומרים** "מנחם בן חזקיה" שמו שנאמר "כי רחק ממני מנחם משיח בן דוד". **ולדעת רבנן** **אמר רב**. **אמר ר"נ** אם משיח הוא מבני האדם החיים עתה הרי כמותי. **אמר רב**, אם **מן החיים** הרי הוא כרבי הקדוש. ואם **מן המתים** כדניאל.

אמר רבי יהודה בשם רב עתיד הקב"ה להעמיד דוד מלך אחר על ישראל שנאמר בפסוק בלשון עתיד. **וביאר הגמ'** לאור קושיית ר"פ לאביי, שאף דוד המלך יהיה ויהיו כקיסר ומשנהו.

שאל ר"נ את רבי יצחק האם יודע מתי יבא "בר נפלי" **וביאר לו** שהכוונה למשיח והמקור שנקרא "בר נפלי" מהפסוק "ביום הוא אקים את סוכת דוד הנופלת". **אמר לו רבי יצחק בשם ר"ח"ח** דור שכן דוד בא תלמידים חכמים מתמעטים והנשארם ענייהם כלות ביוגן ואנחה וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות, **וע** שהצרה הראשונה עוברת שניה כבר באה.

שבע השנים הקודמות לביאת המשיח, בשנה א' בחלק מהמקומות יהיה מטר ובחלק לא, לכן בחלק יהיה שובע ובחלק רעב. **שנה ב'** יהיה רעב מועט בכל המקומות. **שנה ג'** יהיה רעב גדול וימותו אנשים נשים וטף, חסידים, אנשי מעשה ותורה משתכחה. **שנה ד'** יהיה שובע מועט. **שנה ה'** שובע גדול אוכלים שותים ושחמים, ותורה חוזרת ללומדיה. **שנה ו'** קולות על ביאת המשיח. **שנה ז'** מלחמות. ומוצאי שביעי בן דוד בא. **וביאר אביי לרב יוסף** שאמנם היו כאלו שנים, אבל לא היה קולות בשישית ומלחמות בשביעית ולא היו כסדר שנוצר בבדייתא.

אמר רבי יהודה, דור שכן דוד בא מקום לימוד החכמים הנקרא "בית הוועד" יהיה לזנות. הגליל יחרב. מקום הנקרא "הנבלן" יהיה שמם. **אנשי נבול** יסובבו מעיר לעיר לחזר על הפתחים ולא יתנו להם מעות שלא ישאו חן בעיניהם. יבזו את חכמת הסופרים. **יראי חטא** יהיו מאוסים, פני הדור כפני כלב. ולא ימצאו דוברי אמת, **כפי שביאר בבית מדרשו של רב** שדוברי האמת יצאו למדבר. "סור מרע משתולל" **ביאר בבית מדרשו של רבי שילא**, יסתכלו על אדם שסר מרע כשוטה.

סיפר רבא שבחזילה חשב שאין אדם שאומר רק אמת, אמרו לו שרבו טבות או רב טביומי אף אם יתנו לו כל מה שיש בחלל העולם לא ישקר. **סיפר רב טבות** שהזדמן למקום ששמו "אמת" ובמקום זה אנשים לא שינו בדיבורם ולכן לא מתו באותו מקום קודם הזמן. נשא אשה מאותו מקום ונולדו לה ב' בנים, **יום אחד** חפפה אשתו את ראשה ודפקה השכנה על דלת ביתם, **סבר רב טבות** שאין זה מן הצניעות לומר לשכנה במה עוסקת אשתו, ואמר שאינה נמצאת. מתו אותם בנים. **באו אנשי המקום** ושאלוהו מה קרה, וסיפר להם. **אמרו לו** בבקשה ממך צא ממקום זה כדי שלא תגרום את מלאך המוות לך.

אמר רבי נהוראי, בדור שכן דוד בא הנערים יביישו את הזקנים, והזקנים יעמדו לשרת את הצעירים. ובת תבייש את אמה, וכלה תבייש את חמותה, ופני הדור כפני הכלב. **ואין** הבן מתבייש מאביו. **אמר רבי נחמיה**, העזות תרבה, והכבוד יהיה יקר שלא יכבדו אחד את השני. יהיו גפנים אבל היין יהיה ביוקר. **כל המלכות** תהפוך למינות ולא יהיה מי שיוכיח. **כפי שאמר רבי יצחק** והביא רבא מקור מנגעים שנגשה כל האדם לבן, טהור.

עוד דרשו שיבא בן דוד בדור שיתרבו המוסרים. או שיתמעטו התלמידים. או תכלה פרטוה מן הכיס. או יתייאו מהגאולה. **רבי ירמא** שראה תלמידי חכמים עוסקים בענייני משיח, אמר להם אל תרחיקו את ביאתו, של דברים באים בהיסח הדעת א. משיח. ב. מציהא. ג. עקרב.

לדעת רב קיטנא העולם יהיה ששת אלפים שנה, ואלף אחד חרוב. **לדעת אביי**, יהיה ב' אלפים חרוב. מביאה הגמ' פסוקים לכל שיטה, ובריייתא מסייעת לרב קטינא. **תנא דבי אליהו** ששת אלפים שנה העולם יהיה קיים, ב' אלפים תורה, ב' אלפים תורה. ב' אלפים ימות המשיח. **ומחמת** העונות אותם ב' אלפים אחרונים כבר עברו חלק מהם. **אמר אליהו לרב יהודה אחיו של רב סלא חסידא**, העולם יהיה לפחות 85 ויבלות, ויבולב האחרון משיח בא. ולא ידע לומר את בחתילת היובל או בסופו, אם יסתיים או לא. **לדעת רב אשי**, עד 85 ויבלות אל תצפה, מאותה תת, תצפה.

שלח רב חנן בר תחליפא לרב יוסף, שמצא אדם מגילה שכתובה באשורית ובלשון הקודש ומצאה בניגין רומי, וכתוב שם שהעולם יהיה 4291 שנה, באותם שנים יהיו מלחמות תנאים, גוג ומגוג, והנשאר ימות משיח ואין הקב"ה מחדש את עולמו אלא לאחר 7000 שנה. **לרב אחא בריה דרבא** נאמר לאחר 6000 שנה. **אמר רבי נתן** בפסוק בחבקוק מבואר שאין קץ לגאולה ואין זמן ברור, **ולא כדרשתם של רבותינו** שדרשו 1400 שנה מבית ראשון, **ושלא כדברי רבי שמלאי** שדרש 1410, **ולא כדברי ר"ע** שדרש שמתייחס לכבוד שיהיה לעם ישראל לאחר חורבן הבית השני.

דרש רבי שמואל בר נחמאי בשם רבי יונתן "ויפח לקץ ולא יכזב", תיפח עצמן של המחשבים את הקץ, שאומרים שאם עבר הקץ ולא בא שוב אינו בא, אלא חכה לו תמיד. והקב"ה מחכה לגאול את ישראל, **ומידת** הדין מעכבת, ועל הזמן שאנו מחכמים אנו מקבלים שכר.

אמר אביי בכל דור יש לו צדיקים הראויים לקבל פני שכונה באור המאיר, ובאור שמאיר פחות **אמר רבא** יש 18,000 פרסה של צדיקים. והם נכנסים לאחר נטילת רשות, אולם אלו שנכנסים בלא נטילת רשות הם מועטים **כפי שאמר חזקיה בשם רבי ירמיה בשם רשב"י** בני עליה מועטים אם הם אלף, אני ובני בנייהם. אם מאה אני ובני בניהם. אם שניים אני ובני הם.

אמר רב עברו כבר כל חישובי הקץ ועתה הדבר תלוי בתשובה ובמעשים טובים. **אמר שמואל** די לו לאלב שיעמוד באבלו. **ר"א אמר** אם ישראל עושים תשובה מיד נגאלים. **אמר רבי יהושע**, אם לא יעשו תשובה מעמיד להם הקב"ה מלך שגזרותיו קשות כשל חנו, ומחמת פחדו עושים תשובה ומחזירים למוטב. **עוד למדו בבריייתא**, שנחלקו **ר"א ורב** **יהושע** בכמה דרשות פסוקים האם הגאולה תבא רק לאחר תשובה או לא, עד שאמר רבי יהושע "כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קדש", שמבואר שאפילו בלא תשובה יגאלו לבסוף. ושחק ר"ה.

עוד רמזו האמוראים ודרשו פסוקים, **לרבי אבא** ביום שארץ ישראל תתן פירות בעין יפה. **לרבי אלעזר** לפני הגאולה לא ישתכרו ממון אף לא מעבודת אדמה. **רב** ביאר בפסוק "ליוצא ולבא אין שלום מן הצר" אף לתלמידי חכמים לא יהיה שלום מחמת רוב צרות. **לשמואל** כל הדברים יהיו בזול. **לרבי חנינא**, קודם לביאת המשיח יחפשו דן לחולה ולא

עיונים על הדף

פני הדור כפני הכלב

מה ההשוואה לכלב. ובקובץ מאמרים לרבי אלחנן וסרמן ה"ד, הביא ב' ביאורים האחד בשם הגר"ס והשני בשם החפץ חיים.

ביאר רבי ישראל סלנטר, כאשר כלב הולך והבעלים הולכים אחריו נדמה הדבר שהכלב מחליט ומנווט, לאן שהכלב יחפץ ילך והבעלים הולך אחריו, אם בדרך צרה או רחבה, דרך המלך או דרך היחיד, הכלב הולך והבעלים נגדר אחריו. והאמת לא כך, הכלב הולך והבעלים הולך, הבעלים מחליט לאן ללכת רק הכלב מידי פעם מעוץ מבט אחורה לראות האם הוא הולך לאן שהבעלים ירצו, והיה אם לא יראה את בעליו מאחוריו מיד יחזור לדרך אשר קבע לו הבעלים.

פני הדור כפני הכלב, כאשר אנשי הדור עושים מיד יחזרו ואשר קבע לו הבעלה של התלמידים חכמים, כל אדם נעשה "מבין" יותר גדול ממוראי ההנהגה מורי ההלכה, נמצא שפני הדור הם כפני הכלב שנראה הוא שמולך את הבעלים ולא כך, זה רק נראית הנהגה.

ביאר החפץ חיים, דרכו של הכלב שכאשר זורקים עליו אבן או עץ, רץ הוא

הדרך היומית

ואם כן כמה צריך בן תורה על כל פנים להתחזק להיות זהיר באסורים אלו, התלים בכח הדבור, שהוא לשון הרע ורכילות ואונאת דברים והלבנת פנים, כדי שלא יהיו דברי ד' כהפקר.

והנה לפי מה שבארנו לעיל, תלוי בזה בנין הבית דלעתידי, והנה כתבו הספרים בשם הזהר הקדוש, דבי כנישתא חדא (שבית כנסת אחד), אם היו שומרים מדת השלום כדבעי, יכולים לזכות לבית המשיח. אם כן ביאת המשיח תלויה בדינו. וידוע, שבמדת השלום אין אנו יכולים לזכות בה, רק אם נהיה זהירים מתחלה מעון שנאת חנם ולשון הרע, וכל אחד שיתחזק לתקן החטא הזה, יהיה לו חלק בבית הבנוי לעתיד, דבלתם היה חרב לעולם, חס ושלום.

הנה אם היתה לנו רשות לבנות בית המקדש, והיה צריך כסף לזה, ידוע דכל אחד מישראל היה מנדב בנפש חפצה כל מה שבכחו לזה, כדי שיהיה לו גם כן חלק בבית המקדש, ובענינו אין צריך כסף כלל, רק להתחזק להתרחק מן החטא החמור של לשון הרע ושנאת חנם, ולאחז במדת השלום, ועל ידי זה יתקן החטא ונזכה לביאת המשיח ולבנין המקדש.

וכמה יתרומם שמו של האיש הזה, שהוא היה הסבה לבנין הבית, וכאשר נמצא בנחמיה (פרק ג), נרשמו שם לנצח שמות האנשים, שנתנו חלק בחומה של ירושלים, ועל אחת כמה וכמה בבית גופא.

בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב.

הרבה ביאורים נאמרו בקדמונים ובאחרונים מה הכוונה אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב, כולו זכאי מובן. אבל מה פשר הענין בכולו חייב.

ברשב"א בתשובה (א, תיח) כתב תשובה ארוכה בענין לימוד חכמת חיצוניות, בין הדברים ביאר את הדברים כך, שאם "כולו זכאי" הוסיף השאור המעכב ויתחבר הראוי לנו מהגמול הטוב לזכרון ברית האבות המליץ לנו בכל הדורות ותשלמה הסבות המחייבות הישועה. ואם "כולו חייב" יתחייבו בהכרח העונשים הגדולים והמרים שיקשה סבלם בשעור שאי אפשר עם תכיפתן מבלי שיהיה לב האבן נמוח וברזל העור' מתפוצץ עד שיהיה כובד הצרות בודאי סבה להסכימים כלם בחזרה אל התשובה הגמורה שהיא החזקה שבמונעים. ואז ישובו ראויים ליותר ממה שהצדיקים גמורים ראויים לו. כמו שהתבאר בהם במצרים בפירוש אמר ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו ותעל שועתם אל האלקים וידע אלקים. והתחילו תיכף לגלול הישועה בשקידת ההשגחה להראות. הנה התאמת מאמר הרב הגדול שזכות האבות הוא שורש וסבה לכל הטובות הפועלות בנו מן הרצון האלקי בכל הזמנים. עוד שמעתי לבאר, ע"פ הגמ' לעיל (זו, א) אמר רב כהנא סנהדרין שראו כולם לחובה נמצאין אותן, משום שהם כבר לא ימצאו לו זכות. דור שכולו חייב, היינו כל מידת הדין כל פמליא של מעלה רואה לחייבו, וכידוע מלכותא דרקיעא כמלכותא דארעא, וכשם שבב"ד של העולם הזה לא גומרים את הדין לחובה כאשר כל הדיינים מחייבים, כך בדור שכולו חייב לא גומרים דינם לחובה אלא לזכות.

אליהו הנביא או משיח בן דוד באים מחוץ לתחום?

הגמ' מבארת שאם זכו, יבא "עם עניי שמיא". לא זכו "עניי רוכב חמור". כאשר עם ישראל נמצאים במעלתם וזוכים לביאת המשיח הוא יבא מהעננים. אמת אמרו שלא בא בערבי שבתות וימים טובים וע"י זה בסוגיא בפסחים יג. בגמ' בעירובין (מג, א) דנו האם יש איסור יציאה מחוץ לתחום למעלה מ' טפחים. צדדי הספק כפי שנראה ברש"י (שם) שהרי יש איסור תחומין שלמדו חז"ל שאסור לצאת ממקום השביתה. מה הכוונה באיסור יציאה מחוץ לתחום??? לכאורה בפשטות העניין, שלא לצאת **בהילוך**. א"כ דנו בגמ' האם יש איסור תחומין למעלה מ', כלומר האם למעלה מ' נקרא דרך הילוך, או שבכזה גובה אין הגדרה של "הילוך". או שגם שם זה נקרא הילוך. רצתה הגמ' (שם) להוכיח שאין תחומין למעלה מ' טפחים, מהמעשה שנאמרו שבע הלכות בבוקר לרב חסדא בסורא ובערב לרבא בפומבדיתא. ואיך יתכן כזה דבר שהרי המרחק הוא גדול? בהכרח אליהו הנביא אמר את ההלכות. ואם אליהו הלך, רצתה הגמ' להוכיח, שאין תחומין למעלה מ' טפחים. דחתה הגמ' שיוסף שיצא הלך ואמר. ונחלקו הראשונים שם בביאור הגמ' לדעת רש"י "יוסף שידעה" לא שמר שבת. ולדעת האו"ז ("ח"ב סי' קמ"ד) דיברו ביניהם ע"י דרך לוח חלול. עכ"פ אין ראיה שאין תחומין למעלה מ' כי לא מדובר שאלוהו הנביא בא.

שואלים העולם, א"כ איך אליהו הנביא מלאך הברית, בא לברית שחל בשבת (טור י"ד רס"ה) הרי הוא בן מחוץ לתחום, אם יש איסור תחומין למעלה מ'? החת"ס מבאר שמעולם אליהו הנביא לא עולה למעלה מ' או יורד מתחת וכו'. הנידון הוא נידון רוחני, שכאשר אליהו הגיע לדרגתו המרוממת אז נשמתו עולה למרום להיות בין מלאכי השרת, אולם גופו נמצא בן עדן התחתון בעולם הזה. ולברית מגיע הוא, בנשמתו. ובזה אין איסור של מחוץ לתחום.

במהירות למקל וכועס עליו מסתער הוא על האבן וחובט בה, מדוע העזת פני בי? העץ והמקל הם אלו שחבטו בו הם אלו שהרביצו לו. ותובנתו של הכלב מוגבלת ולא בודקת מיהו הזורק ומיהו המכה.

פני הדור כפני הכלב, שאינו בודק מי הכהו, באים יסורים על האנשים כמה הרפתקאי עוברים בני האדם ולא חלי ולא מרגיש מיהו המכה, מי גורם לכל הדברים.

זקוק במידת האמת.

הגמ' מספרת, סיפר רב טובות שהזדמן למקום ששמו "אמת" ובמקום זה אנשים לא שינו בדיבורם ולכן לא מתו באותו מקום קודם הזמן. נשא אשה מאתו מקום ונולדו להם ב' בנים, יום אחד חפפה אשתו את ראשה ודפקה השכנה על דלת ביתם, סבר רב טובות שאין זה מן הצניעות לומר לשכנה במה עוסקת אשתו, ואמר שאינה נמצאת. מתו אותם בנים.

ותמה היעב"ץ, מצאנו בגמ' ביבמות שהקב"ה שינה מפני השלום, במעשה שצחקה שרה אמנו וכו'. א"כ מדוע כאן נענש רבי טובות.

וביאר היעב"ץ שאותה שכנה הייתה מתרצה שלא להיכנס גם אם לא היה משנה בדיבורו. והקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה. וצריך להשיכל בדברי היעב"ץ הרי שינה מחמת הצניעות וזה היתה המטרה.

ואולי יש לבאר ע"פ שכתב הארחת צדיקים, ופעמים שהתירו חכמים לשקר, כגון לעשות שלום בין אדם לחבירו (יבמות סה ב). וכן מותר לשבח הכלה לפני החתן שהיא נאה וחסודה, ואף על פי שאינו כן (כתובות ז' א). ובאושפיזא (ערכין טז א), אם בעל הבית היטיב לו, אל יאמר בפני רבים, כמה טוב פלוני שנאתרחת בביתו! כמה כבוד גדול עשה לי! פן יבואו רבים שאינם מהוגנים להתארח אצלו, ועל זה נאמר

(משלי כז יז): "מברך רעהו בקול גדול בבקר השכם, קללה תחשב לו". ובמסכתא, אם שואלין לו אם שגורה בפיו הגרסא, מידת ענוה היא שיאמר "לא". ומיטה - אם שהה לבא לבית הכנסת מפני ששימש מטתו, ושאלוהו למה שהה? יתלה בדברים אחרים.

ובכל אלו שהתירו חכמים לשנות, אם יכול לעשות שלא ישקר, הוא טוב יותר ממה שישקר, כגון אם שואלין לו, יודע אתה מסכתא פלונית? ישיב, וכי אתה סבור שאני יודע? ואם יוכל לסלק השואל בענין שלא ישקר, הוא טוב מאד.

מעתה מובן, שיתכן והיה לו לרבי טובות לשנות היות והיה לו מותר, אבל היה צריך לדקדק ולשנות שלא יהיה שקר מצד שני שהשומע לא יבין את מה שלא רצה שיבין.

מידת השלום - קירוב המשיח.

אנו לומדים לאורך הדפים את הדברים שיהיו בעת שיבא בן דוד, וכמה וכמה אמרואים שאלו את הקדמונים מתי יבא בן דוד, ומשיח.

החפץ חיים בשמירת הלשון ("ח"ב פרק ז) כתב כך, הנה ידוע מאמר חז"ל (יומא ט, ב), דדור של בית שני, היה בו תורה ומצות, וחרבנו היה בעון שנאת חנם ולשון הרע.

וכתבו הראשונים, דמה שיהיה כח בעון הזה להחריב בית הבנוי, על אחת כמה וכמה שלא יניח לבנותו מחדש.

וזהו רמז מה שאמרו חז"ל, כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאלו נחרב בימיו. ואם כן, על כרחך שאנו צריכין להתחזק לתקן החטא הזה, דהיינו להזהר שלא להכשל בו, דעד מתי נהיה בגולה?

אכן באמת נתבונן מי יוכל לתקן החטא הזה. האיש הפשוט בודאי לא יוכל לשמר הענין הזה הכלכה, אחרי שאינו יודע מה הוא לשון הרע ומה הוא רכילות, ואיזה דבר נכנס בכללם. ועיקר התיקון תלוי במי שהוא בן תורה. הוא יוכל להתבונן בהלכותיה ולהיזהר ולקיימם.

והנה אמרו חז"ל (שמות רבה ו), בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ועבר על "לא ירבה לו נשים", עלתה היו"ד ד"לא ירבה" לפני ה' יתברך ואמרה, דיתיקי (שטר מתנה) שבטלה מקצתה, בטלה כלה. אם שלמה יבטלני, מי יקימני? (היות ומצוה זו קשורה להלכות המלך). ענה הקדוש ברוך הוא, שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטלני, ואל תבטל אות אחת מן התורה. ומזה נראה בעליל, שהקדוש ברוך הוא מקפיד גדול כשדבר אחד מן התורה נעשה הפקר לכל. וכאשר נתבונן היטב איזה דבר מן התורה הוא הפקר, נמצא שהעון של לשון הרע הוא הפקר בעיני הבריות שלא טעמו טעם תורה.

ובעונותינו הרבים אפלו מי שיועד להבין דיני התורה, גם כן אין חמור בדעתו העון הזה כל כך כאשר עונות. וראיה לזה, דאם יארע לאדם, שמאיזו סבה נתחלף לו בשר כשר לבשר נבלה וטרפה ונכשל בזה, יתמרמר לבו בקרבו וירע דבר זה לנפשו ממש ויתענה על זה וכל ימי חייו יזכר דבר זה, שנכשל בבשר נבלה וטרפה.

ולא כן בעון הזה, אפלו אם נכשל באונאת דברים או בהלבנת פנים או בלשון הרע ורכילות ממש, שעל כל זה יש לאוין מפרשין בתורה, ואפלו אם עשה כלן ביחד, שסבב מריבה והיו בזה אונאת דברים והלבנת פנים ולשון הרע ורכילות כלן יחד, גם כן לא יסתער לבו על זה כל כך. ואפלו אם יארע אחר המריבה שיתבונן שסבב בעצמו, שכל מקום לא התמה נפשו על זה כל כך לילך לחכם ולחפש עצות על זה על

כמו על נבלות וטרפות וכדומה. ועוד ראיה לזה, שלא יזכר, רק איזה ימים, ואחר כך יהיה שכוח הדבר הזה לגמרי מלבו, כמי שלא טעם החטאים האלו מימיו. כל זה ראיה ברורה שהיצר הרע אינו מניח אפלו לאדם הנללב לשום עניו ולבו על אלו הענינים.